

NORGES BONDELAG



Østfold fylkeskommune
Postboks 220
1702 SARPSBORG
Norge

Vår saksbehandler
Mina Mjærum Johansen
+47 91 77 58 31

Vår dato
05.12.2018
Deres dato
04.11.2018

Vår referanse
18/00806-3
Deres referanse

Innspill til jordbruksforhandlingene 2019 fra Østfold Bondelag

Østfold Bondelag viser til brev om *Jordbruksforhandlingene 2019* fra Østfold fylkeskommune, mottatt per e-post 20. november 2018, og vil med dette gi våre innspill til neste års jordbruksforhandlinger.

Østfold er Norges matkammer

I Østfold brukes hele 19 prosent av arealet til jordbruksareal, bare Vestfold bruker mer. Dyrka mark brukes til kornproduksjon (79 prosent), gras (19 prosent) og grønt, inklusive bær, frukt, grønnsaker og poteter (2 prosent).

Østfold har store produksjoner innenfor alle av norsk matproduksjons viktige produkter; korn, melk, kjøtt, egg, grønt og bær. Fylket er størst i landet på kornproduksjon med 23 prosent av landets produksjon i 2016, og er også store på fjørfe- og eggproduksjon. I Østfold utgjør det økologiske arealet 6 prosent, og den økologiske produksjonen utgjør en stor andel av total norsk produksjon. Østfold er særlig store på økologiske egg (43 prosent), grønnsaks- (27 prosent), korn- (24 prosent) og melkeproduksjon (13 prosent).

Fylket har en variert og sammensatt næringsmiddelindustri, med stor foredling fra alle sektorer med unntak av melk, som hovedsakelig foredles på Kalbakken-anlegget til Tine. Østfoldjordbruket omfatter totalt over 5 000 arbeidsplasser i primærjordbruk og foredlingsindustrien. Antallet sysselsatte i næringsmiddelindustrien er 3 100, og har ligget nokså stabilt siden årtusenskiftet i Østfold. Antallet arbeidsplasser i øvrig industri har vært fallende i samme periode i Østfold. Dette betyr at landbasert næringsmiddelindustri utgjør en større andel av industriarbeidsplassene i dag enn i år 2000. Den totale verdiskapingen av jordbruks- og næringsmiddelindustrien i Østfold består av 7 500 sysselsatte (inkludert ringvirkninger). Alle tallene er hentet fra AgriAnalyse sin rapport 5/2017 «Jord- og skogbruket i Østfold – Sterke og mangfoldige verdikjeder». ***Å øke jordbruksproduksjon i Østfold er viktig for å bevare både matindustri og sysselsetting i fylket.***

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Løkenveien 4 1811 ASKIM Østfold Bondelag (intern) Bondelagets Servicekontor AS	Besøksadresse: Løkenveien 4 1811 ASKIM Org.nr.: 939678670 Org.nr.: 985063001 MVA	Telefon: 69 89 81 50 Bankkonto: 8101.05.12891 Bankkonto 8101.05. 91392	E-postadresse: ostfold@bondelaget.no Internett: bondelaget.no/ostfold eller nettbonden.no
---	---	--	--

Østfold er viktig for å oppnå nasjonale mål om økt matproduksjon

Den 25. april 2017 behandla Stortinget Meld. St. 11 (2016-2017) «Endring og utvikling – en fremtidsrettet jordbruksproduksjon». I innstillingen til denne (Innst. 251 S), skriver en samlet næringskomité at «*jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Av hensyn til beredskap ressursutnytting, verdiskaping, sysselsetting og klima er det viktig at norsk jordbruk produserer de fôr- og matvarene som det ligger til rette for å produsere i Norge, og i et omfang som kan dekke innenlands etterspørsel og eksport. Komiteen viser til at utgangspunktet for matproduksjonen er arealressursene. Forvaltningen av disse må derfor ha et evighetsperspektiv.*».

I Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2016-2017) går det fram at et samlet Storting ønsker å forsterke fokuset på økt matproduksjon i Norge. Stortinget understreker nå at jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Stortinget vil at jordbrukspolitikkenes hovedmål skal være økt matproduksjon med grunnlag i norske ressurser fordi en vil ha høyest mulig sjølforsyning.

Bare 3 prosent av landet er dyrka mark og bare 1/3 av dette arealet er egnet til kornproduksjon eller til grønnsaker, poteter, frukt og bær (grøntproduksjon). For å oppnå målet om høyest mulig sjølforsyning, vil det derfor være avgjørende å produsere mest mulig matkorn og mat som puttes rett i munnen. Dette er også den mest klimaeffektive måten å produsere mat på. Fordi Østfold innehar om lag 1/5 av landets kornarealer, og også har gode områder for å produsere grønt, er det spesielt avgjørende å ta vare på matjorda i fylket vårt. Gode råvarer fra nærområdene er også avgjørende for næringsmiddelindustrien i fylket og de 3 100 arbeidsplassene som finnes her.

Østfold Bondelag støtter Stortingets målsetting, og presiserer at økt matproduksjon må være på grunnlag av norske ressurser. Å øke jordbruksproduksjon i Østfold er viktig for å bevare både matindustri og sysselsetting.

Østfold Bondelag mener at politikk og virkemidler må støtte opp om målet om økt matproduksjon. Østfold Bondelag ønsker:

- et levende landbruk over hele landet, og i alle deler av vårt fylke. Det gir best utnyttelse av de knappe nasjonale arealressursene, som er grunnlaget for all produksjon.
- en variert bruksstruktur. Strukturen må tilpasses landskapet og arealene, ikke motsatt
- inntekt som gir bærekraftige driftsenheter der fornying, innovasjon og rekruttering faller naturlig

Markedsordningene

Produksjon av mat til forbruker og råvarer til matindustrien er en produksjon som er forbundet med risiko. Mange faktorer, som for eksempel lang ledetid, liten priselastisitet, ulik lagringsevne, ujevn produksjon gjennom året, avhengighet av vær og andre ytre faktorer, mange tilbydere og et fåtall store kunder (kjedene) gjør matproduksjon spesiell. Mat er ferskvare.

Vår dato	Vår referanse
05.12.2018	18/00806-3

Markedsbalansering er en av grunnsteinene i den norske landbrukspolitiske modellen, sammen med tollvernet og jordbruksavtaleinstituttet. Denne modellen har gitt stor grad av stabilitet for norsk landbruksnæring og næringsmiddelindustri over lang tid. Østfold Bondelag frykter at en svekkelse av disse grunnsteinene kan få hele det landbrukspolitiske byggverket, slik vi kjenner det i dag, til å falle sammen.

Østfold Bondelag ønsker å understreke at markedsbalansering først og fremst er et instrument for å redusere bondens risiko i markedet, både på pris og avsetning. Den har gitt en stabilitet i råvaremarkedet som totalt sett har gitt rimelig grad av forutsigbarhet, også for foredlingsindustri, dagligvarehandel og for forbrukeren.

Markedsbalanseringsutvalget konkluderte i sin rapport (2015) med at markedsbalansering bidrar til å realisere formålet om uttak av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), og at den sikrer avsetning for bonden og økt prisstabilitet. Mottaksplikten i ordninga ligger som en forutsetning for geografisk spredt produksjon, mens forsyningsplikten, som baseres på lik tilgangspris for all industri, reduserer etableringshindringene i leddet etter førstehåndsmottaket. Det blei ikke funnet bevist at markedsregulatorene har fått konkurransemessige fortrinn av ordninga.

I 2016 var det 135 bedrifter innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien i Østfold (AgriAnalyse, 2017). Noen få er store, men vi har mange som satser på spesialiteter og lokal foredling. Mange foredlingsbedrifter er avhengig av samvirkebedriftenes forsyningsplikt for å ha sikker og stabil tilgang på råvarer. Bedrifter med egen råvareproduksjon er avhengig av mottaksplikten som sikrer avsetning for resten av råvarene. Fungerende markedsordninger demper risikoen for små og innovative foredlingsbedrifter og er med på å øke matmangfoldet.

Mottaksplikten er avgjørende for et landbruk i hele landet, og gir bonden markedsadgang uavhengig av geografi. Østfold har blant landets beste forutsetninger for å drive landbruk og vi har nærhet til markedet. Dette gjør oss mindre sårbare dersom mottaksplikten skulle avvikles og erstattes av kontraktsproduksjon. Men for å nå politiske mål om økt matproduksjon trenger vi å utnytte arealene i hele landet. Vi ønsker å øke produksjonen av det vi har fortrinn for, matkorn og grønnsaker. Da må det være mulig å utnytte grasarealene i hele landet. Østfold Bondelag mener mottaksplikten er viktig for å opprettholde et landbruk i hele landet.

Økt kornproduksjon er avgjørende for mål om økt sjølforsyning

Produksjonstilskuddsstatistikken viser at det har vært en nedgang i kornarealene på 62 000 dekar (9,8 prosent) i perioden 2000 til 2018 i Østfold fylke. Fordi det bare er mulig å produsere korn på 1/3 av landets dyrka mark, og fordi Østfold innehar om lag 20 prosent av landets kornarealer, hvor en høy andel av arealene kan gi matkornkvalitet, påligger det fylket vårt et spesielt ansvar å bruke arealene til nettopp kornproduksjon for å øke sjølforsyningsgraden mest mulig. Mens det i perioden 2014 til 2017 blei høstet store kornavlinger i både Østfold og på landsplan, var sommeren 2018 preget av langvarig tork og høye temperaturer på sørøstlandet. Dette har gitt utslag i svært reduserte avlinger. Prognose for landet sett under ett ligger på 57 prosent av det som har vært høstet de siste fem år, mens avlingene for Østfold sin del trolig ligger et sted mellom 40 til 50 prosent i

Vår dato	Vår referanse
05.12.2018	18/00806-3

snitt, men med store variasjoner. Dette medfører en stor underdekning av norskprodusert mat- og fôrkorn.

Østfold Bondelag vil understreke betydningen av gode inntektsmuligheter for å nå de ambisiøse målene for norsk landbruk. Hovedutfordringen med hensyn til å øke sjølforsyningen handler hovedsakelig om å øke norsk mat- og fôrkornproduksjon. Situasjonen for drenering og investeringer i jordveien vil være helt avgjørende for å sikre økt produktivitet i gras-, korn- og grøntproduksjonene framover.

På nasjonalt nivå er det nødvendig å heve omfanget og utvide bruken av investeringsvirkemidler. Særlig vil Østfold Bondelag peke på behovet for å fornye lager- og tørkekapasitet i korn- og grøntproduksjonene. Det er også store behov for investeringsvirkemidler for å lette overgangen til løsdrift i melkeproduksjon, til å legge om eggproduksjonen til frittgående høns, og ikke minst til vanningsanlegg for alle typer produksjoner. Investeringsvirkemidlene nasjonalt må styrkes vesentlig skal den nasjonale produksjonen økes og næringsmiddelindustrien sikres. Østfold må få sin andel av dette.

Grovfôr i sone 1

Østfoldlandskapet er svært variert. Fylket har alt fra feit matjord på raet langs kysten som er godt egnet til frukt- og grøntproduksjon, via store og åpne leirsletter som er ideelle til kornproduksjon og til skoglendte teiger eller ravinelandskap som er best egnet til grasproduksjon og beiter. I årene etter 2000 har fylkets bønder lagt ned en stor innsats for å redusere avrenning av næringsstoffer og jord til våre vannforekomster. For eksempel er en rekke flomutsatte arealer og områder med høy erosjonsrisiko tilsådd med gras for å hindre avrenning, særlig i de prioriterte vassdragene som Halden- og Morsavassdragene.

I jordbruksforhandlingene 2017 fikk regjeringa gjennomslag i Stortinget for å fjerne arealtilskuddet til grovfôr i sone 1 (alle Østfolds kommuner unntatt Rømskog). Begrunnelsen for dette grepet var å stimulere til økt kornproduksjon i den sonen som er best egnet for kornproduksjon.

Østfold Bondelag støtter opp under kanaliseringspolitikken, men mener at dette må gjøres gjennom positive virkemidler for kornproduksjon framfor å redusere satsene på grovfôr. Vi mener at regjeringas fjerning av arealtilskuddet for grovfôr er lite forutsigbart, og straffer de som nylig har investert i grovfôrbasert kjøttproduksjon (storfe og sau). Disse investeringene har blitt gjort fordi man ønsker å utnytte ressursene på egen gård, som i noen områder av fylket er best egnet til gras og beiter.

Fjerningen av arealtilskuddet for grovfôr gjelder tilnærmet hele fylket og tar verken hensyn til den landskapsvariasjonen vi har, til målene om en god økologisk tilstand i vannforekomstene eller hensyn til den forutsigbarheten landbruksnæringa er avhengig av. Østfold Bondelag forventer at arealtilskuddet for grovfôr i vår sone skal tilbakeføres for å sikre den økonomi og forutsigbarhet, som husdyrprodusentene er avhengig av, slik også fylkestinget pekte på i sitt innspill til jordbruksforhandlingene 2018.

Vår dato	Vår referanse
05.12.2018	18/00806-3

Klimasmart matproduksjon

Klimaendringer merkes allerede godt i dag og gir utfordringer for matproduksjonen verden over. Sommeren 2018 vil gå inn i historiebøkene som en av de tørreste og varmeste på Sør- og Østlandet, mens på Vestlandet sleit man med å få berget avlingene 2017 på grunn av mye og langvarig nedbør. Alt tyder på at vi vil oppleve større variasjon og mer ekstremt vær framover.

Parisavtalen fra 2015 satte mål om å begrense den globale oppvarminga til godt under to grader Celsius, sammenliknet med før-industriell tid. Dette forplikter verdens nasjoner til å redusere sine utslipp av klimagasser. Norge har i den forbindelse inngått en avtale med EU om å kutte 40 prosent av sine klimagassutslipp med 40 prosent innen ikke-kvotepliktigsektor, som inkluderer jordbruk, innen 2030. Klimautslipp fra matproduksjonen utgjør om lag 8 prosent av Norges totalutslipp. Faglaga er derfor nå i skrivende stund i forhandlinger med staten om hvordan næringa kan bidra til å redusere sitt klimaavtrykk.

For at næringa skal imøtekomme klimamålene trengs midler til å gjøre nødvendige investeringer på de enkelte gårdsbruk. Det er et betydelig investeringsbehov for å imøtekomme dagens og fremtidens klimaendringer og -mål. Drenering og god grøftetilstand på matjordarealene er gunstig for klimaet. Vassjuk jord produserer lystgass, som er en svært potent klimagass.

I tillegg kan biogass bli aktuelt for flere gjennom tilgjengeligheten av husdyrgjødsel, matavfall og planterester på de enkelte gårdsbruk. Ved å investere i biogassreaktor, kan gassen utnyttes som energi til oppvarming og drivstoff, i tillegg til at man får næringsrik gjødsel og en bioest som kan spres på jordene.

Enkeltpersonforetak har ikke samme mulighet som aksjeselskap til å bygge opp egenkapital til fremtidige investeringer. Denne ulempen for enkeltpersonforetak må endres. Østfold Bondelag vil **innføre et «Klima- og miljøfond» av modell av skogfondet, der det kan avsettes midler til framtidige investeringer i jordveien. Eksempelvis kalking, grøfting, større vedlikehold av hydrotekniske anlegg, nydyrking og utvidelse av gjødsellager, særlig med henblikk på biogassproduksjon.** Ordning må også gjelde de som leier eller forpakter bort jord. Avtalepartene må se på om ordninga kan suppleres med en fondsordning med skattefordel, slik at den enkelte bedre kan utjevne inntekter over år, og med det redusere risikoen for økonomiske katastrofeår. I ordningen må det tas høyde for at produsenter i en oppstartingsfase har liten evne til å foreta fondsavsetninger. Ellers blir de svært sårbare uten en ordning som tar ned risikoen.

Avlingsskadeerstatning for klimabetingede skader

I framtida kan vi vente mer nedbør, mer intens nedbør, sterkere vind og høyere temperaturer. Derfor er det viktig at erstatningsordningen for klimabetingede avlingsskader videreføres og utvikles. **Østfold Bondelag krever at det blir en gjennomgang og evaluering av regelverket for klimabetingede avlingsskader.** Dette gjelder særlig heving av taket, finmasking av vekstgruppe grønnsaker, kompensasjon for vanningsutgifter og endre normtallene som brukes i satsforskriften.

Vår dato Vår referanse
05.12.2018 18/00806-3

Doble taket for utbetaling av avlingsskade

Taket for hver vekstgruppe (korn, grovfôr til husdyr, grovfôr til salg, grønnsaker, frukt, bær og potet) er etter forskriften kr 750 000, men blei midlertidig doblet for å imøtekomme den ekstreme tørken og varmen på Sør- og Østlandet. Mange Østfoldprodusenter har store produksjoner, noe som ofte krever betydelige investeringer som skal forrentes. Den sittende regjeringa har ønsket en utvikling med stadig større bruk. En dobling av taket vil kunne redusere risikoen noe for disse produsentene. Østfold Bondelag mener at dette taket bør heves permanent til kr 1 500 000.

Mer finmasket ordning for vekstgruppen for grønnsaker

I dag er det mange grønnsaksprodusenter som ikke vil få erstatning til tross for at de har hatt kulturer med store avlingstap, og dertil tilhørende økonomisk tap. Grunnen er at de har flere kulturer, men at disse i snitt ikke kommer under de 30 prosent i avlingstap som kreves for å komme inn under ordninga. Disse vil heller ikke motta forsikring for sine tap, da forsikringa krever at man kommer inn under den offentlige ordninga før forsikringspremien kan betales ut. Det er særlig de store produsentene som er utsatt, og de kan derfor ha store tap som de må dekke selv. Østfold Bondelag mener at man må innføre flere vekstgrupper innen dagens vekstgruppe for grønnsaker

Innføre kostnadskompensasjon for de som har brukt mye tid og ressurser på vanning

Mange gras- og grøntprodusenter har lagt ned store ressurser på vanning av avlingene i sommer, uten at dette førte til det avlingsmessige resultatet de hadde håpet. Sommeren har vist at vanning ikke klarer å kompensere for den fordampninga arealene våre har vært utsatt for grunnet langvarig tørke og høye temperaturer. Østfold Bondelag vil derfor innføre en kostnadskompensasjon for de som har brukt mye tid og ressurser på vanning og andre kompenserende tiltak.

Øke normen for normalavlinger av grovfôr i Østfold

For gras gis erstatning av grovfôr etter normtall. Samtlige Østfoldkommuner ligger i normalavlingsgruppe 4, der normtallet på grovfôr er 580 förenheter per dekar (FE/daa) på fulldyrka arealer. Det reelle avlingsnivået er normalt 800 - 1 200 FE/daa, med et snitt på om lag 1 000 FE/daa. Til opplysning kan det nevnes at NLR benytter 750 FE/daa ved utarbeidelse av gjødselplaner i vårt fylke. Man får kun erstatning hvis man får under 70 prosent av normtallet, noe som betyr at avlinga må under 400 FE/daa for å få erstatning i vårt fylke. Dette tilsvarer 25 – 40 prosent av ei normal avling i Østfold, og er grunnen til at svært få har kunnet benytte ordninga i tidligere år. Egenandelen for Østfolds grovfôrbønder blir urimelig høy, og Østfold Bondelag foreslår derfor at normen får vårt område oppjusteres slik at den blir reell i forhold til avlingsnivået i Østfold. Dette kan for eksempel gjøres ved å dele opp normalavlingsgruppa i 4a og 4b, der normtallet settes vesentlig høyere for de beste arealene.

For å oppfylle Stortingets mål om økt matproduksjon prioriterer Østfold Bondelag følgende tiltak:

- Det er viktig å sikre en god **kornøkonomi**, både gjennom økte priser og budsjettmidler. En økning i målpris må veies opp mot økonomien i husdyrproduksjonene. Prisnedskrivningstilskudd er avgjørende for å oppnå økt matproduksjon.

Vår dato Vår referanse
05.12.2018 18/00806-3

- Reduksjonen i arealtilskuddet for grovfôr gjelder tilnærmet hele fylket og tar verken hensyn til den landskapsvariasjonen vi har, til målene om en god økologisk tilstand i vannforekomstene eller hensyn til den forutsigbarheten landbruksnæringa er avhengig av. **Østfold Bondelag mener at kuttene til grovfôr i sone 1 og 3 må tilbakeføres til 2016-nivå på kr 75 per dekar i sone 1 og kr 110 per dekar i sone 3.**
- Det skal være lønnsomt å være en klima- og miljøvennlig bonde. Derfor må **RMP-potten økes med 30 prosent** i fylker, som Østfold (fra 2020: Viken), med store utfordringer med avrenning til vassdrag og kyst. Dette for å gi bøndene en reell kompensasjon, styrke tiltakene, og sikre vannkvaliteten.
- Det er et stort behov for å modernisere driftsapparatene, både i husdyr- og planteproduksjoner. Potten til **investeringsvirkemidler** må derfor økes.
- **Velferdsordningene** må styrkes, noe som er et viktig element i forhold til rekruttering til næringa. Østfold Bondelag ønsker her særlig å prioritere avløsning til ferie og fritid, avløsning til sjukdom og fødsel mv. og landbruksvikarordninga.
- Små og mellomstore bruk må prioriteres, når det gjelder budsjettmidler, enten det gjelder produksjonstilskudd eller investeringsvirkemidler.
- En fondsavsetningsordning for jordbruket må på plass. Østfold Bondelag vil innføre et «**klima- og miljøfond**» etter modell av skogfondet, der det kan avsettes midler til framtidige investeringer til klimasmarte tiltak. I jordveien kan dette være kalking, drenering, større vedlikehold av hydrotekniske anlegg eller nydyrking. Andre eksempler kan være å utvide av gjødsellager eller å investere for produksjon og bruk av klimavennlig energi.
- Utvikle og forbedre **erstatningsordninga for klimabetingede skader** gjennom å doble taket per vekstgruppe, gjøre vekstgruppa for grønnsaker mer finmasket, kompensere for vanningsutgifter og endre normalavlingsnormen for grovfôr i Østfold.

Utdanning og kompetanse

Landbruksnæringa har stort fokus på utdanning. Østfold Bondelag ønsker at det må bli mer attraktivt å velge en utdanning og jobb innenfor landbruket. Får man flere unge til å velge grønne utdanninger, vil dette føre til vekst og utvikling i næringa. Dette er også en rekrutteringsfaktor inn i landbruket. Derfor bør fokuset på grønn utdanning være stort for å synliggjøre viktigheten av disse utdanningene. Østfold Bondelag oppfordrer fylkeskommunen til å videreføre sitt gode arbeid med å utvikle og bevare naturbruk på videregående nivå.

Per i dag finnes det ingen fagskoler for landbruk i Østfold. I framtida vil utdanningsnivået og -behovet øke, og Østfold Bondelag mener derfor at Østfold fylkeskommune, sammen med næringa, bør vurdere hvilke behov og muligheter det finnes for slik utdanning i fylket. Mer kompetanse kan bidra til økt lønnsomhet, derfor er en kompetanseheving i norsk landbruk svært viktig for utviklinga. **Det må innføres et kompetansekrav i landbruket.**

Vår dato Vår referanse
05.12.2018 18/00806-3

Østfold Bondelag ønsker lykke til med fylkeskommunens innspill til jordbruksforhandlingene 2019.

Med vennlig hilsen

Svend Arild Uvaag
Elektronisk godkjent, uten underskrift

Mina Mjærum Johansen

Kopi til: Torstein Maugesten

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Østfold fylkeskommune		Postboks 220	1702 SARPSBORG